

A kisebbségek védelme az európai pártok és az EP-ben képviselettel rendelkező jelentősebb szervezetek választási programjában

Az Európai Unió huszonnyolc tagállamában 2014. május 22. és 25. között európai parlamenti (EP) választásokat tartanak, amelynek során a körülbelül 390 millió választójoggal rendelkező európai polgár megválasztja az EP 751 képviselőjét a következő ötéves ciklusra. Az EP-ben képviselőcsoporttal rendelkező európai pártok zöme az utóbbi hetekben-hónapokban választási konferenciákat és kongresszusokat tartott, amelyeken – többek között – megválasztották jelöltjüket az Európai Bizottság élére, továbbá elfogadták választási programjukat. Az utóbbi években egyre hangsúlyosabbá válik a különböző európai szereplők részéről egy kisebbségvédelemmel foglalkozó másodlagos uniós jogi norma kidolgozása és elfogadása iránti igény. A közelmúltban két európai polgári kezdeményezés is lényegében ezt célozta, illetve az Európai Parlament plénuma által 2014. február 27-én „az alapvető jogok Európai Unión belüli helyzetéről” elfogadott állásfoglalás is ezt irányozza elő: „(...) kiemeli a hagyományos nemzeti kisebbségek átfogó, uniós védelmi rendszerének szükségességét (...)” Emiatt érdemes megvizsgálni, hogy a mostani időszakban képviselőcsoporttal rendelkező európai pártok, pártcsoportok, vagy más szervezetek milyen megoldásokat kínálnak erre a problémára választási programjaikban az EP következő, 2014 és 2019 közötti ciklusára vonatkozóan.

A jelenlegi (2009-2014) időszakban a legnagyobb képviselőcsoporttal rendelkező Európai Néppárt (EPP) 2014. március 6-7-én Dublinban tartotta kongresszusát, ahol jóváhagyták a párt választási kiáltványát, valamint cselekvési programját a 2014 utáni parlamenti ciklusra vonatkozóan. A kiáltvány ugyan nem, de a jóval részletesebb cselekvési program foglalkozik a kisebbségek ügyével és a kisebbségi jogok kérdésével is. Eszerint az Európai Uniónak ki kell dolgoznia a nemzeti kisebbségekhez tartozó személyek és közösségek védelmének jogszabályi keretét, mivel az érintetteknek jogi védelemre van szükségük nyelvük, kultúrájuk és identitásuk megőrzéséhez és védelméhez. Ezenkívül az EU-nak bátorítania kell, hogy az erre a területre vonatkozó legjobb gyakorlatokat a tagállamok megosszák egymással. A cselekvési program kisebbségekre vonatkozó fordulatait az EPP 2012-es bukaresti kongresszusán elfogadott és az 1992-es athéni alapelvetek ilyen minőségében felváltó pártprogramja és kiáltványa alapozta meg. A „bukaresti kiáltványban” az Európai Néppárt megerősítette a hagyományos kisebbségek jogait, míg az ennél terjedelmesebb „bukaresti pártprogramban” meghatározta az „őshonos nemzeti kisebbségek és hagyományos kisebbségek” fogalmát, akikre vonatkozóan lehetségesnek tartja jogi értelemben véve kötelező „közösségi” standardok és normák EU általi fokozatos kifejlesztését. A Bukarestben és Dublinban elfogadott dokumentumok jelentőségét az is adja, hogy noha már az EPP korábbi, athéni alapelvei is tartalmaztak utalásokat a kisebbségek védelmének szükségességére, azokat egyetlen alkalommal sem foglalták bele a párt választási kiáltványaiba vagy cselekvési programjaiba. Aktualitása miatt a dublini kongresszuson Ukrajnáról egy rendkívüli határozatot fogadtak el a küldöttek. Az EPP ebben határozottan visszautasítja azokat az orosz vádakot, hogy Ukrajna oroszok polgárait diszkrimináció érte volna, a párt meglátása szerint ugyanis ez nem más, mint propaganda útján terjesztett hazugság. Az EPP ugyanakkor arra biztatja a jelenlegi ukrán kormányfőt, Arsenyij Jacenyuk-ot, hogy biztosítsa minden ukrán állampolgár egyenlőségét, beleértve a kisebbségek védelmét is. Az EPP üdvözölte azt is,

hogy az ideiglenes elnök nem írta alá a nyelvtörvényt hatályon kívül helyező törvényt és felkérte az ukrán parlamentet és kormányt, hogy fogadjon el az Európa Tanács Regionális vagy Kisebbségi Nyelvek Európai Kartájából fakadó ukrán kötelezettségekkel összhangban álló új jogszabályt, amely biztosítja a polgárok jogainak tiszteletben tartását és az orosz és más kisebbségi nyelvek használatát. Az Európai Néppárt ezenkívül elítélte az illegitimnek tartott krími hatóságok népszavazás kiírására vonatkozó döntését, amit az ukrán alkotmánnyal ellentétesnek tekint.

A „nemzetek önrendelkezési jogáért” legmarkánsabban is síkra szálló választási programmal az 1999 óta az Európai Zöldpárttal közös képviselőcsoportban politizáló Európai Szabad Szövetség (EFA) rendelkezik. Ez nem is meglepő, ugyanis az EFA tudja soraiban a legtöbb európai etnikai- vagy etno-regionális pártot. Az EFA készülve Skócia és Katalónia esetleges függetlenné válására („új államok – régi nemzetek”) úgy véli, hogy az ilyen régióknak ún. belső kibővüléssel kellene az EU tagjává válniuk, vagyis nem támogatja a formális és hosszadalmas csatlakozási folyamatot az ilyen esetekben. A belső kibővülés koncepcióját az EFA lényegében már 2009 óta képviseli. A kisebbségi közösségek számára kiemelt jelentősége van az EFA azon követelésének, amely szerint a Régiók Bizottságát egy „Régiók és Népek Közgyűlésével” kellene felváltani, amiben a párt az érintetteknek és a törvényalkotási jogkörrel felruházott régióknak biztosítana lehetőséget az európai uniós folyamatok befolyásolására. Végül az EFA kiemelt jelentőséget tulajdonít programjában az EU nyelvi sokszínűsége biztosításának és megőrzésének. Az EFA a 2000-ben elfogadott Brüsszeli Nyilatkozata óta képviseli nyíltan és folyamatosan a kisebbségi jogok ügyét.

Az Európai Szocialisták Pártja (PES) 2014. március 1-jén, Rómában tartott kongresszusán fogadta el aktuális választási kiáltványát. Érdekesség, hogy ebben nincs külön szó a kisebbségekről vagy a kisebbségvédelemről, míg a 2009-es, korábbi választási kiáltvány legalább a valamely etnikai kisebbséghez tartozó nők elleni erőszak kérdésével foglalkozott. A PES az emberi jogok területén az egyenlőség elvét és a hátrányos megkülönböztetés tilalmát helyezte választási programjának középpontjába. Tavaly elfogadott új pártprogramjában is mindössze az etnikai kisebbségek munkabér tekintetében való hátrányos megkülönböztetése ellen szállnak síkra. A Liberálisok és Demokraták Európáért Szövetség (ALDE) 2013. november 30-án Londonban fogadta el választási kiáltványát, amely az EU hivatalos nyelvei mellett katalánul is olvasható, ugyanakkor azonban nem foglalkozik a kisebbségek ügyével és a PES-hez hasonlóan csak a diszkrimináció ellen száll síkra. Ez visszalépésként is értékelhető, ugyanis az ALDE és jogelődje (ELDR) 1994 és 2009 között született valamennyi választási kiáltványa tartalmazott utalást a kisebbségek védelmére vagy jogaira. Az Európai Zöldpárt 2014. február 22-én, Brüsszelben elfogadott választási kiáltványa ugyancsak a diszkrimináció elutasítása felől közelít a nemzeti kisebbségekhez. Végezetül a főként kommunista és más szélsőbaloldali pártokat tömörítő Európai Egyesült Baloldal/Északi Zöld Baloldal (GUE/NGL) EP-képviselőcsoportja kizárólag a romákkal foglalkozik a 2014 utáni időszakra vonatkozó víziójában, velük kapcsolatban célzott európai programokat tartanának indokoltnak.

A jelenlegi Európai Parlamentben képviselőcsoporttal rendelkező Európai Konzervatívok és Reformisták (ECR) 2009-cel ellentétben a mostani EP-választásra nem fogadtak el önálló választási kiáltványt, míg a különféle radikális jobboldali pártok képviselőit reprezentáló Szabadságért Európai Szövetség (EAF) választási programja nem foglalkozik a kisebbségek kérdésével. Végül a főként

euroszkeptikus és populista pártokból álló Szabadság és Demokrácia Európája (EFD) EP-képviselőcsoport 2014 utáni időszakra vonatkozó programja jelenleg még nem ismert igaz, az EFD statútuma elutasítja például a diszkriminációt.

Az európai pártok és más szervezetek közül tehát mindössze az Európai Néppárt és az Európai Szabad Szövetség választási programjai foglalkoznak expliciten a hagyományos nemzeti kisebbségek problémáival. Különbség a két párt programja között, hogy míg az előbbi elsősorban uniós jogi norma megalkotásával, addig az utóbbi a kisebbségek által lakott régiók európai uniós döntéshozatalban játszott szerepének növelésével, vagyis alapvetően intézményi eszközökkel javítana az érintettek helyzetén. Érdekes, hogy az EFA programja következetesen kerüli a „kisebbség” szót és helyette a lényegében azonos kört lefedő „állam alatti/államon belüli nemzetek” kifejezést használja. A többi európai párt választási programja ezzel szemben nem tartalmaz a kisebbségekre vonatkozó speciális megoldásokat vagy célokat, hanem inkább a diszkrimináció tilalmának erősítését szorgalmazza.